

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 28 april 1897, kl. 12 midd.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om
ändring af §§ 6, 7, 9, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 26,
34, 99, 101, 102, 103, 104, 105 och 106 regeringsformen
samt §§ 11, 38, 43 och 69 riksdagsordningen.*

Till konstitutionsutskottet har från Andra Kammaren hänvisats en af herr A. V. Ljungman väckt motion, n:o 159, med förslag till ändring af åtskilliga §§ i regeringsformen och riksdagsordningen, hvilket förslag hufvudsakligen åsyftar inrättande af en särskild embetsmyndighet, benämnd *regeringsrätt*, till hvilken skulle dels öfverlemnas utöfvandet af Konungens administrativa domsrätt, dels ock uppdragas att medverka vid den ekonomiskt administrativa lagstiftningen. Detta förslag stöder sig väsentligast på ett af konstitutionsutskottet vid 1853—1854 års riksdag med anledning af motion utaf herr grefve G. Lagerbjelke utarbetadt och för Rikets Ständer i memorial n:o 11 framlagdt förslag till ändring af åtskilliga stadganden i regeringsformen och riksdagsordningen i afseende på behandlingen af en del regeringsärenden.

Uti nu ifrågavarande motion har herr Ljungman hemställt, att Riksdagen måtte antaga nedanstående förslag till ändrad lydelse af §§ 6, 7, 9, 15, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 26, 34, 99, 101, 102, 103, 104, 105 och 106 regeringsformen samt §§ 11, 38, 43 och 69 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

Bih. till Riksd. Prot. 1897. 3 Saml. 8 Häft. (N:o 8.)

Regeringsformen.

§ 6.

Af statsrådets ledamöter skola sju vara chefer och föredragande, hvar för sitt departement, nemligen:

ministern för utrikesärendena för utrikesdepartementet;
en chef för justitiedepartementet;
en för landtförsvarsdepartementet;
en för sjöförsvarsdepartementet;
en för civildepartementet;
en för finansdepartementet; samt
en för ecklesiastikdepartementet.

Den närmare fördelningen af ärendena, departementen emellan, bestämmes af Konungen genom en särskildt utfärdad, offentligen kungjord stadga.

§ 7.

Alla regeringsärenden, med undantag af sådana som i 11, 12, 13, och 32 §§ omförmälas, skola inför Konungen i statsrådet föredragas och der afgöras. *Om utöfvandet af Konungens befälsrätt öfver rikets krigsmagt samt domsrätt gifvas här nedanföre särskilda föreskrifter.*

§ 9.

1. Uti alla mål, som hos Konungen i statsrådet förekomma, skall protokoll föras. Statsrådets ledamöter böra, under ansvarighet för rådslagen, till den påföljd, hvarom i 106 och 107 §§ vidare stadgas, ovillkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara; Konungen dock förbehållet att allena besluta. Skulle någonsin den oförmodade händelse inträffa, att Konungens beslut vore uppenbarligen stridande mot rikets grundlag eller allmän lag, åligge det då statsrådets ledamöter att kraftiga föreställningar deremot göra. Den, som ej särskild mening till protokollet anfört, vare för beslutet ansvarig, såsom hade han styrkt Konungen att det beslut fatta.

2. *Öfver förvaltningsärenden, hvilka af statsrådsledamot såsom chef för regeringsdepartement afgöras, efter af Konungen derom i offentligen kungjord stadga gifvet förordnande, skall protokoll föras, hvilket af den beslutande med namnunderskrift till sin riktighet styrkes.*

§ 15.

Kommandomål, hvarmed förstås sådana, som Konungen, i egenskap af högste befälhafvare öfver krigsmagten till lands och sjös, omedelbarligen besörjer, må Konungen, då han sjelf förer riksstyrelsen, afgöra i närvaro. af den bland *de i 6 § omförmälda försvarsdepartementens chefer*, till hvars departement ärendet hörer. Honom åligge, vid ansvar, att, då dessa mål beredas, sin mening yttra öfver de företag, Konungen besluter, samt att, då hans mening icke med Konungens beslut öfverensstämmer, föra sina yttrade betänkligheter och råd till ett protokoll, hvars rättighet Konungen medelst sin höga påskrift besanne. Finner nämnde embetsman dessa företag vara af en vådlig riktning eller omfattning, eller grundade på ovissa eller otillräckliga medel att dem utföra, tillstyrke han jemväl, att Konungen ville kalla, till ett krigsråd deröfver, tvenne eller flere af de närvarande högre militära embetsmän; Konungen dock obetaget, att å denna tillstyrkan och, der den bifalles, å krigsrådets till protokoll anförda tankar göra det afseende, honom godt synes.

§ 17.

1. Konungens domsrätt skall uppdragas minst tolf, högst *tjuguen*, af honom utnämnda, lagkunniga män, hvilka fullgjort hvad författningarna föreskrifva dem, som uti domareembeten må nyttjas, samt i sådana värf ådagalagt insigt, erfarenhet och redlighet. De kallas justitieråd och utgöra Konungens högsta domstol. Deras antal må ej ökas utöfver tolf, såvida ej Konungen och Riksdagen, i den ordning 87 § 1 mom. stadgar, besluta, att högsta domstolen skall på afdelningar arbeta; och varde, i sådant fall, så väl justitierådens antal inom ofvan föreskrifna gränser, som ärendenas fördelning mellan afdelningarna i samma ordning bestämda.

2. Konungens rätt att pröfva och afgöra de mål, som, jemlikt författningarna, få hos Konungen fullföljas genom besvär öfver embetsmyndigheters meddelade beslut, men icke tillkomma högsta domstolens upptagande och ej heller angå tillsättande af tjänster, skall på det sätt och med de undantag, som bestämmas i särskild, af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftad stadga, uppdragas sju af Konungen utnämnde, kunnige, erfarne, redlige och allmänt aktade män. De kallas regeringsråd och utgöra Konungens regeringsrätt. Bland dem böra minst fem hafva förut förvaltadt civil beställning och minst två beklädt domareembete.

§ 18.

Regeringsrätten tillkommer det äfven att afgöra mellan domstolar och embetsmyndigheter uppkommande behörighetstvister samt att, i mål af beskaffenhet att kunna tillhöra dess slutliga pröfning, upptaga och afgöra ansökningar, att Konungen må bryta dom åter, som vunnit laga kraft, eller återställa laga tid, som försuten är. Alla öfriga sådana ansökningar skola af högsta domstolen afgöras.

§ 21.

Konungen eger tvenne röster i de mål, hvilkas föredragning och afgörande han för godt finner att i högsta domstolen eller regeringsrätten öfvervara. Alla frågor om förklaringar öfver lagen skola hos Konungen anmälas och hans röster deruti inhemtas och beräknas, änskönt han icke i högsta domstolens öfverläggningar derom deltagit.

§ 22.

1. Uti högsta domstolen kunna ringare mål pröfvas och afgöras af fem ledamöter, så ock af fyra, der alla fyra äro om slutet ense. Öfver viktigare saker skola minst sju döma. Ej må flere än åtta ledamöter på en gång i pröfningen af något mål deltaga, der ej för vissa fall annorledes föreskrifves, i den ordning 87 § 1 mom. stadgar.

2. Uti regeringsrätten kunna mål pröfvas och afgöras af fem ledamöter, så ock af fyra, der minst tre af dem äro om slutet ense.

§ 23.

Alla högsta domstolens och regeringsrättens beslut utfärdas i Konungens namn och med hans höga underskrift eller under hans sekret.

§ 24.

1. Uti Konungens nedre justitierevision skola justitieärendena beredas till föredragning och afgörande i högsta domstolen.

2. Till föredragning och afgörande i regeringsrätten skola ärendena beredas i det departement, hvartill de, enligt den i 6 § omförmälda fördelning, höra.

Departementschef ege att i regeringsrätten deltaga i öfverläggningen, men icke i besluten, uti de mål, som till hans departement höra.

§ 26.

1. Då justitieärenden i statsrådet föredragas, skola, jemte chefen för justitiedepartementet och *minst tre* andra ledamöter af statsrådet, två justitieråd dem öfvervara, med den skyldighet att till protokollet sig yttra, som 9 § föreskrifver.

2. *Vid föredragning i statsrådet af frågor om stiftande, förändring, förklaring eller upphäfvande af författningar, som röra rikets allmänna hushållning, böra två af regeringsrättens ledamöter närvara, med enahanda skyldighet att sig yttra, som ofvan i 1 mom. sägs. Lag samma gälle i fråga om dispens från sådan författning.*

§ 34.

Statsministern och ministern för utrikes ärendena innehafva rikets högsta värdighet, och *de öfrige statsrådsledamöterna* den närmaste derintill. Ledamot af statsrådet må icke tillika annat embete utöfva, ej heller några inkomster deraf uppbära. Justitieråd *eller regeringsråd* må ej tillika annat embete innehafva eller utöfva.

§ 99.

Justitieombudsmannen må, när han det nödigt anser, kunna öfvervara högsta domstolens, *regeringsrättens*, nedre justitierevisionens, hofrätternas, kollegiernas eller i dessas ställe inrättade verks, och alla lägre domstolars öfverläggningar och beslut, dock utan rättighet att sin mening dervid yttra, samt ega tillgång till alla domstolars, kollegiers och embetsverks protokoll och handlingar. Konungens embetsmän i allmänhet vare skyldige att lemna justitieombudsmannen laglig handräckning, samt alla fiskaler att medelst aktioners utförande honom biträda, då han det äskar.

§ 101.

Skulle den oförmodade händelse inträffa, att antingen hela Konungens högsta domstol eller af dess ledamöter en eller flere funnes hafva af egennytta, vrångvisa eller försumlighet så orätt dömt, att derigenom någon, emot tydlig lag och sakens utredda och behörigen styrkta förhållande, mistat eller kunnat mista lif, personlig frihet, ära och egen-

dom, eller regeringsrätten eller en eller flere af dess ledamöter, i denna egen-
skap, uppenbarligen handlat mot gällande lagar och författningar; vare
justitieombudsmannen pliktig, äfvensom Konungens justitiekansler be-
rättigad, att vid den rikets domstol, som här nedanföre bestämmes, den
felaktige under tilltal ställa, samt till ansvar efter rikets lag befordra.

§ 102.

Denna domstol, som riks rätt kallas, skall i sådant fall bestå af
presidenten uti Svea hofrätt, hvilken deruti före ordet, presidenterna
uti rikets öfriga hofrätter och uti kammarrätten samt fyra de äldsta rege-
ringsråd; men vid tilltal emot regeringsrättens ledamöter tage, i stället för
regeringsråd, fyra de äldsta justitieråd säte i riksrätten. Då antingen justitiekans-
leren eller justitieombudsmannen finner sig befogad att åtal inför
riksrätten anställa, äske han hos presidenten i Svea hofrätt, såsom
riksrättens ordförande, laglig kallelse å den eller dem, som skola till-
talas. Presidenten i nämnda hofrätt foge derefter anstalt om riks rättens
sammanträde för att kallelsen utfärda och målet vidare i laglig ordning
behandla. Skulle mot förmodan han detta underlåta, eller någon af de
öfriga förenämnda embetsmän undandraga sig att uti riksrätten del-
taga, stånde de, för en sådan uppsätlig försummelse af deras embets-
pligt, till lagligt ansvar. Rätten vare domför, om sju deruti sitta. Är
presidenten i Svea hofrätt af laga förfall eller jäf hindrad, inträde i hans
ställe den äldste i tjenst varande af nämnda presidenter såsom ordförande
och äldsta rådet i sagda hofrätt såsom ledamot; är annan af presidenterne
hindrad, inträde det äldsta rådet i det embetsverk, han tillhör, i hans ställe;
är regeringsråd eller justitieråd hindrad, inträde i dess ställe närmast i
ålder varande, riksrätten icke redan tillhörande regeringsråd eller justitie-
råd. Denna domstol ege, sedan ransakningen fulländad är och domen
efter lag fäld, att densamma för öppna dörrar afkunna. Ingen hafve
magt att sådan dom ändra, Konungen dock obetaget att göra nåd,
hvilken likväl icke må sträcka sig till den dömdes återinsättande i rikets
tjenst.

§ 103.

Lagtima Riksdag skall hvarje år, på sätt riksdagsordningen stad-
gar, tillsätta en nämnd, som ege att döma, huruvida högsta domstolens
och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjente att i deras
viktiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna

fel och brott, hvarom 101 § handlar, likväl kunde anses böra ifrån utöfningen af Konungens domsrätt skiljas. Beslutar denna nämnd efter omröstning, i den ordning, som i riksdagsordningen sägs, att någon eller någre af högsta domstolens *eller regeringsrättens* ledamöter skola anses vara ifrån Riksdagens förtroende uteslutne, blifve han eller de derefter af Konungen, hos hvilken Riksdagen skall härom göra anmälan, ifrån embetet genom nådigt afsked skilde. Dock tillägge Konungen honom eller dem hvardera en årlig pension till lönens halfva belopp.

§ 104.

Ej må Riksdagen ingå i någon särskild pröfning af högsta domstolens *eller regeringsrättens* beslut, eller någon allmän öfverläggning derom uti nämnden förefalla.

§ 105.

Lagtima Riksdags konstitutionsutskott ege att äska de protokoll, som *enligt* 9 § blifvit förda, *samt* i det, som rörer allmänt kända och af utskottet uppgifna händelser, *jemväl de protokoll, hvarom i 11, 13 och 15 §§ förmäles.*

§ 106.

Finner *konstitutionsutskottet*, att någon statsrådets ledamot, eller någon för tillfället förordnad föredragande, eller den embetsman, som i kommandomål Konungen råd gifvit, uppenbarligen handlat emot rikets grundlag eller allmän lag, eller tillstyrkt någon öfverträdelse deraf, eller underlåtit att göra föreställningar emot sådan öfverträdelse, eller den vållat och befrämjat genom uppsåtligt fördöljande af någon upplysning, eller att den föredragande underlåtit att, i de fall, som 38 § förutsätter, sin kontrasignation å ett Konungens beslut vägra, då skall *utskottet* ställa en sådan under tilltal af justitieombudsmannen inför riksrätten, hvaruti, *jemte presidenterne i rikets hofrätter samt kammarrätt*, fyra de äldsta justitieråd och fyra de äldste regeringsråd i dessa fall komma att säte taga, och gånge härmed som i 101 och 102 §§ om tilltal emot högsta domstolen *eller regeringsrätten* föreskrifves. Då statsrådets ledamöter eller Konungens rådgifvare i kommandomål finnas hafva, på sätt ofvan berördt är, gjort sig till ansvar skyldige, döme dem riksrätten efter allmän lag och den särskilda författning, som *blifvit* till bestämmande af sådant ansvar utaf Konungen och Riksdagen fastställd.

Riksdagsordningen.

§ 11.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han deröfver hos Konungen anförä underdåniga besvär. Han eger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar derefter bör till klaganden utlemnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande aflemnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens befallningshafvande att besvärshandlingarna jemte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördröjligen till Konungen insända, för att i *regeringsrätten* skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar deruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarne till utskottet hänvisade grundlagsfrågor.

2. Utskottet åligger ock att äska de *enligt 9 § regeringsformen* förda protokoll samt *må*, i hvad som rörer kända och af utskottet uppgifna händelser, *jemväl äska de protokoll, hvarom i 11, 13 och 15 §§ regeringsformen förmäles*. Om utskottets rätt och pligt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller annat utskott än konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt embete på obehörigt sätt utöfvat, deröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, derom är i *regeringsformen* stadgad.

3. Utskottet tillkommer jemväl att, då olika meningar mellan kamrarne uppstå, till hvilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, derom besluta, så ock att skilja mellan kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

§ 43.

Ej må statsrådsledamot, justitieråd eller *regeringsråd* i utskott eller val till utskott deltaga, ej heller någon, af hvilken Riksdagen kan fordra redo och ansvar, inväljas i utskott, der redovisning för hans egna embetsåtgärder kan förekomma.

§ 69.

Lagtima Riksdag skall *hvarje* år tillsätta en nämnd af fyratioåtta personer, deraf hvardera kammaren genom sluten omröstning inom sig utser tjugufyra, och hvilken nämnd, i den ordning 103 och 104 §§ *regeringsformen* stadga, eger att döma, huruvida högsta domstolens och *regeringsrättens* samtliga ledamöter gjort sig förtjente att i deras viktiga kall bibehållas, eller om visse af dem, utan bevisligen begångna fel och brott, hvarom *regeringsformens* 101 § handlar, likväl kunna anses böra från utöfningen af Konungens domsrätt skiljas.

Denna nämnd träder samma dag, den blifvit vald, tillsammans. Nämndens samtliga ledamöter rösta först, man för man, öfver den frågan: skall omröstning anställas till uteslutande af någon bland högsta domstolens ledamöter? Besvaras denna fråga enhälligt eller af de flesta rösterna med nej, blifva högsta domstolens samtliga ledamöter bibehållne. Besvaras den åter med ja, uppgör hvar och en af nämnden en sluten lista på dem af högsta domstolens ledamöter, flere eller färre, som han anser böra entledigas. De bland dessa, som då fått *minst två tredjedelar af rösterna* emot sig, ställas hvar efter annan under ny omröstning, hvarvid *fem sjattedelar* af rösterna fordras emot den eller dem, som skola anses vara från Riksdagens förtroende uteslutne; och förhållas derefter såsom i *regeringsformens* 103 § vidare föreskrifves.

Sammalunda förfares ock i fråga om regeringsrättens ledamöter.

Till stöd för förslaget har motionären hufvudsakligen anført:

Redan tidigt efter antagandet år 1809 af ännu gällande *regeringsform* visade det sig, att denna »rikets främsta grundlags» föreskrifter om *regeringsärendenas* handläggning voro långt ifrån tillfredsställande, och från så väl Konungen som Riksdagen hade tid efter annan framlagts talrika förslag till förbättringar, men med undantag för den år 1840 beslutade förändring, hvarigenom bland annat statsrådet erhöi en ny organisation, hade dessa förslag icke vunnit framgång eller ens

medfört ett närmande till det önskade målet. Den otillfredsställande beskaffenheten af de bestående förhållandena hade företrädesvis framträdt uti ett öfverlastande af departementscheferne i åtminstone två eller tre af regeringsdepartementen med deras politiska verksamhet i hög grad hindrande detaljarbete och uti en mindre tidsenlig och ändamålsenlig utöfning af Konungens administrativa domsrätt. Särskildt hade allt mer blifvit tydligt, hur olämpligt det vore att »lagstiftning och lagskipning vore hos samma myndighet förenade», och att ett hufvudsakligen ur politiska hänsyn tillsatt statsråd äfven fungerade såsom rikets öfversta administrativa domstol, hvarigenom sådana hänsyn äfven gäfves tillfälle att göra sig gällande vid nämnda domsrätts utöfvande, samt att en dylik domstol, af så synnerligt stor vikt för allmänheten, icke såsom högsta domstolen utgjordes af ett tillräckligt antal lagfarne män med fullt sjelfständigt ställning. Det borde fördenskull väl knappast finnas mer än blott en mening vare sig derom att, i likhet med hvad i utländska stater af motsvarande eller större betydelse sedan länge egt rum, afgörandet af de administrativa besvärsmålen borde hänskjutas till en fristående domstol, eller derom, att samma reform nu borde hos oss genomföras i afseende på besvärsmålen, som redan för mer än ett århundrade sedan genomfördes med hänsyn till justitiemålen.

Inrättandet af en regeringsrätt skulle underlätta genomförandet af Riksdagens i skrifvelse (n:o 31) den 11 april 1893 uttalade önskan om ett nytt regeringsdepartement för i »främsta rummet» ärenden angående »kommunikationsanstalter», utan att statsrådsledamöternes antal därför behöfde ökas, enär någon betänklighet mot att minska antalet statsrådsledamöter utan departement från tre till två väl knappast borde förefinnas, sedan statsrådet befriats från befattningen med besvärsmålen.

Såsom en följd af besvärsmålen afskiljande från statsrådet torde bestämmelsen i 6 § regeringsformen om att »bland de tre statsråden utan departement borde minst två hafva förvaltat civil beställning» kunna utgå.

I samband med besvärsmålen hänvisande till en särskild regeringsrätt måste en omredigering af 7 § regeringsformen ega rum, och denna omredigering förde i sin ordning med sig uteslutande ur 6 § regeringsformen af de i samma § obehöfliga bestämmelserna om Konungens rådgifvare i kommandomål samt en motsvarande obetydlig ändring i 15 § regeringsformen.

Såsom redan år 1854 framhölls vid behandlingen af frågan om regeringsrätten, borde inrättandet af en dylik domstol föra med sig

ändringar i 103 och 104 §§ regeringsformen och 69 § riksdagsordningen, enär regeringsrättens ledamöter tydligen lika väl som högsta domstolens borde vara underkastade opinionsnämndens bedömande.

Öfverförandet af besvärsmålen till en särskild, af fast anstälde domare bestående regeringsrätt gäfvade vidare anledning till en äfven ur andra hänsyn nödig förbättring af regeringsformens bestämmelser om riks rättens sammansättning (jmför konstitutionsutskottets utlåtande 1895, n:o 3).

Samtidigt med ofvan förordade grundlagsändringar torde äfven i regeringsformen böra införas särskildt stadgande om den faktiskt redan länge tillämpade rätten för departmentscheferne i statsrådet att afgöra vissa förvaltningsärenden samt vidtagas de i följd af ett sådant stadgande påkallade ändringarna i 105 och 106 §§ regeringsformen samt 38 § riksdagsordningen.

Då det hufvudsakliga syftet med motionen sålunda är att åstadkomma lättnad i det statsrådet för närvarande åliggande arbete genom inrättande af en särskild embetsmyndighet, »regeringsrätt», åt hvilken skulle uppdragas Konungens rätt att pröfva och afgöra de mål, som jemlikt författningarna få hos Konungen fullföljas genom besvär öfver embetsmyndigheters meddelade beslut men icke tillkomma högsta domstolens upptagande och ej heller angå tillsättande af tjänster, torde här först böra i korthet lemnas en antydning om statsrådets befattning med regeringsärenden, hvilka ju, enligt § 7 regeringsformen, skola, med undantag af ministeriella mål och kommandomål, inför Konungen i statsrådet föredragas och der afgöras.

Enligt 1809 års regeringsform, sådan denna oförändrad gälde till år 1840, utgjordes statsrådet af nio ständiga ledamöter, nemligen justitiestatsministern, statsministern för utrikes ärendena, sex statsråd och hofkansleren. Af dem skulle Konungen i regeringsärenden inhemta råd, men utöfver detta politiska rådgifvarekall ålåg dem så godt som ingen egentlig embetsmannaverksamhet. Med undantag af statsministern för utrikes ärendena hade de ingen befattning vare sig med ärendenas beredning eller deras föredragning inför Konungen i statsrådet lika litet som med beslutens utfärdande. Denna skyldighet ålåg de fyra statssekreterarne utom beträffande justitieärenden, hvilka föredrogos af revisionssekreterare. Hvar och en af statssekreterarne hade säte och stämma i statsrådet, då han der föredrog de åt hans handläggning anförtrödda ärenden. Innan föredragning skedde, skulle målen undergå en förberedande behandling hos »rikets allmänna ärenders beredning»,

som bestod af en statssekreterare såsom föredragande jemte åtta tillförordnade ledamöter, och hvars yttrande skulle anmälas i statsrådet, när ärendet der till afgörande förekom. Denna ordning led af åtskilliga ganska stora brister, och särskildt var det en olägenhet, att statsrådsledamöterna intet hade att göra med ärendenas förberedande, hvarigenom de ej kommo att ega den sakkännedom, som var af nöden, då det gälde att gifva Konungen råd. Detta gaf anledning till den 1840 införda förändrade organisationen af statsrådet, hvilken var byggd på helt andra principer än den förut gällande. Statssekreterarembetena upphörde och statsrådsledamöter insattes såsom departementschefer; rikets allmänna ärenders beredning indrogs och dess verksamhet öfverflyttades till statsrådet; departementscheferna skulle bereda alla regeringsärenden, föredraga dem inför Konungen och ombestyrta beslutens expedierande samt direkte öfvervaka deras efterlevande.

Då enligt den nya organisationen departementscheferna voro skyldige att i allmänhet närvara vid alla ärendens behandling i statsrådet med förpligtelse att sina meningar yttra och under ansvarighet för rådslagen icke blott med afseende på de ärenden, hvilka tillhörde hvars och ens departement, utan ock sådana, som lydde under de öfriga, samt då denna skyldighet och detta ansvar gjorde det för departementschefen nödigt att vid sidan af den beredning, han måste egna de mål, hvilka tillhörde hans egen förvaltningsgren, inhemta kännedom äfven om de ärenden, hvilka af andra departementschefer föredrogs; så måste det arbete, som af de nya departementscheferna fordrades, vara af beskaffenhet att taga deras tid och krafter i anspråk i vida högre grad, än som varit fallet med statssekreterarne. Också började snart röster höjas, att statsrådsledamöternas tid för mycket upptoges af sådana frågor, som icke omedelbart anginge de verkliga riksvårdande ärendena, och tendensen att lindra den statsrådet pålagda bördan tog sig vid 1853—1854 års riksdag uttryck i förenämnda af konstitutionsutskottet framlagda förslag till förändring af grundlagarnes stadganden i afseende å vissa regeringsärendens behandling.

Utskottet anförde då i sitt memorial n:o 11, bland annat:

Utskottet, som haft att granska de i statsrådet sedan sistförflutna riksdags början intill närvarande riksmöte förda protokoll, hade dervid varit i närmaste tillfälle att öfverskåda vidden och mångfalden af de göromål, som tillhörde ledamöterna af Konungens statsråd, och att uppfatta, till hvilken grad vår samhällsförfattning, i olikhet med förhållandet i andra konstitutionella samhällen, ökat tyngden af Konungens höga kall genom anspråket på Hans egna pröfning af en stor mängd

olikartade tvistefrågor, ofta af den mörka och invecklade beskaffenhet, att deras utredning fordrade trägen möda hos embetsmannen, som hade deras behandling sig uppdragen, och följaktligen äfven måste vid föredragningen inför Kongl. Maj:t för bibringande af den noggranna kännedom af ärendet, som dess pröfning nödvändigt förutsatte, i betydlig mån taga i anspråk den för de egentliga riksvårdande ärendena erforderliga tid. De härutinnan väckta betraktelser fäste sig i synnerhet vid det betänkliga deruti, att departementscheferna måste under störande afbrott genom omsorgerna för dessa besvärsmåls beredning och föredragning egna sin uppmärksamhet åt de stora viktigare statsangelägenheterna, hvilka vanligen genom sin omfattning och betydighet fordrade långvarigare odelad omtanke, och i afseende å hvilka ärenden anspråket på departementschefernas verksamhet uttalade sig i allmänhet lika starkt, fastän tyngden af de särskilda göromålens mängd och mångfald måste för dem, som kommit i tillfälle att å förhållandet fästa närmare uppmärksamhet, tydligen visa sig såsom hinder, att detta anspråk blefve i allo tillfredsstäldt. Det låge nemligen i sakens natur, att behandlingen af de stora, på hela samhällets utveckling direkte inverkan angelägenheterna, såsom lagstiftningen, förbättring af läroverken och öfriga samhällsinrättningar, med mera, måste anses ega högre vikt, än sysselsättningen med lösning af de hos Kongl. Maj:t fullföljda enstaka rättstvister; men det vore ock uppenbart, att behandlingen af dessa rättsfrågor icke kunde eller borde för någon längre tid afstanna. Utom den skada, som genom sådant långvarigare uppehåll måste för den enskilde och, i följd af samma frågors egna beskaffenhet, äfven för det allmänna uppkomma, skulle betänklig olägenhet genom den hopade mängden af sådana, på handläggning beroende mål för föredraganden inträffa. Det kunde således icke klandras, om föredragandena städse delade sin tid och verksamhet emellan dessa, till deras vikt så olika föremålen för deras omsorg. Men hvilketdera ock månde inträffa, antingen att statsmannen sålunda komme i nödvändighet att i någon mån lemna å sido det, som vore hans egentliga bestämmelse, för att handlägga ärenden af mindre allmän vikt, eller att dessa ärenden icke kunde behandlas med den skyndsamhet, hvarå de i och för sig egde grundadt anspråk; så låge häruti ett förhållande, som antydde, att samhällsförfattningen i denna del icke uppnått sitt mål.

Efter en kritik af åtskilliga utvägar, som föreslagits att afhjelpa den anmärkta olägenheten, anförde utskottet, bland annat, till stöd för det förslag, utskottet ansåg ega i alla hänseenden ett afgjort företräde, eller införande af en regeringsrätt: Då de administrativa besvärss-

målen, till hvilka ej borde hänföras hos Kongl. Maj:t genom besvär fullföljda frågor om tjensters tillsättning, icke omedelbart anginge de verkliga riksvårdande ärendena, utan i afseende på lämpliga formen för deras behandling, såsom hos Kongl. Maj:t fullföljda tvistefrågor, kunde ställas i jämförelse med dem, i hvilka Konungens pröfningsrätt vore genom grundlagen åt högsta domstolen uppdragen, syntes dessa mål kunna, såsom med justitieärenden skett, öfverlemnas till en särskild myndighet, som i Konungens namn utöfvade Dess pröfningsrätt, hvilken myndighet borde utgöras af ett lämpligt antal ledamöter med sådana egenskaper, som i allmänhet erfordrades för beklädande af högre embeten inom statsförvaltningen, hvarigenom tillfälle vore att låta dessa till deras beskaffenhet mångfaldiga mål komma under pröfning af män med samlad mångsidig kunskap och erfarenhet i statsförvaltningens alla grenar; och hvilken auktoritet, om ledamöternas antal blefve sådant, att deruti äfven kunde inrymmas det högre måttet af juridisk kunskap och erfarenhet, skulle kunna tillfredsställa anspråken på ärendenas bedömande icke allenast med närmare kännedom af de förhållanden, som bestämde rigtningen åt den ekonomiska lagstiftningen, utan ock med den säkrare vana vid lagbuds noggranna tydning samt vid rättegångsformers tillämpning och beslutens uppfattning med nödig säkerhet och klarhet, som i allmänhet ansåges i synnerlig mån genom den juridiska embetsmannabildningen och domarekallets handhafvande förvärfvas. Sålunda vore för utöfningen af konungamagtens högsta pröfning af tvistefrågor enahanda sätt utstakadt genom de begge likartade myndigheterna: högsta domstolen och den nu ifrågakända, dessa skiljande sig från hvarandra endast i hvad som, till följd af beskaffenheten hos föremålen inom hvaraderas verkningskrets, måste vara olika.

Det af utskottet i dess memorial n:o 11 sålunda framlagda förslaget om införande af en regeringsrätt förklarades af Rikets Ständer hvilande, men blef vid följande riksdag förkastadt.

Åt samma håll kan man säga, att ett af herr R. Carlén vid 1872 års riksdag väckt förslag till ombildning af statsrådet i sjelfva verket syftade. Ty detta förslag afsåg ej blott, att statsrådsledamöternas antal skulle ökas, utan äfven att de skulle fördelas på två afdelningar, den ena för de egentliga regeringsärendena, hvartill äfven skulle räknas besvär öfver tjenstetillsättningar, och den andra för alla besvärsmål i öfrigt. Enligt detta förslag skulle sålunda en öfverförvaltningsdomstol skapas, ehuru förlagd inom statsrådet. Motionen vann emellertid icke

understöd af konstitutionsutskottet, hvars afstyrkande hufvudsakligen grundades på den omständigheten, att, efter hvad utskottet upplyste, Riksdagen hade att, med anledning af en från Riksdagen år 1868 till Konungen aflåten skrifvelse, från regeringen vänta ett förslag, hvars syfte skulle vara att vinna hufvudändamålet, regeringens befriande från besvärsmålen, på en annan väg, nemligen genom dessa måls förvisande till allmän domstol.

Den uti herr Ljungmans ifrågavarande motion förordade utvägen, att genom inrättande af en särskild embetsmyndighet för utöfvande af den högsta administrativa domsrätten åvägabringa lindring i den arbetsbörda, som åligger statsrådet till följd af dess befattning med de administrativa besvärsmålen, är emellertid ingalunda den enda, som efter införandet af den nya organisationen af statsrådet i detta afseende blifvit föreslagen. Sedan man allt mera, i synnerhet efter införandet af årliga riksdagar, börjat enhälligt erkänna den tvingande nödvändigheten att söka förebygga, det icke förvaltningsdetaljernas massa satte statsrådet ur stånd att egna de större, samhällsviktiga frågorna den tid och tankekraft, som vederbör, hafva jemväl andra utvägar att vinna det åsyftade målet blifvit uppmärksammade, och dessa kunna sammanföras under fyra slag:

inrättande af flera statsdepartement;

afskiljande af en del ärenden från regeringens handläggning och deras öfverflyttande till de allmänna domstolarne eller åtminstone i sista hand till högsta domstolen;

stadgande af en sådan ordning, hvarigenom mängden af mindre viktiga ärenden, hvarmed Kongl. Maj:t nu besväras, hädanefter för slutlig behandling hänvisas till vederbörande ortmyndigheter eller centrala embetsverk; samt

öfverlåtande i vissa fall åt departementschef att på egen hand afgöra förvaltningsärenden.

Hvad angår det först omnämnda hjälpmedlet, inrättande af nytt statsdepartement, så har denna fråga åtskilliga gånger varit föremål för Riksdagens pröfning. Vid ej mindre än elfva riksdagar efter departementsorganisationens införande, nemligen 1856—1858, 1868, 1874, 1875, 1880, 1881, 1884, 1885, 1892, 1893 och 1896 hafva förslag i detta afseende blifvit väckta dels af Kongl. Maj:t, dels ock af enskilda motionärer. Och år 1893 aflät Riksdagen med anledning af i ämnet väckt motion skrifvelse till Konungen, deruti Riksdagen, under

uttryckande af den åsigt, att åt cheferna för civil- och ecklesiastik-departementen borde beredas lättnad i det dem åliggande arbete, anhöll, att Kongl. Maj:t täcktes, efter förnyad pröfning af frågan om inrättande af ett nytt statsdepartement, till Riksdagen afgifva den proposition om ändring af regeringsformen, hvartill denna pröfning kunde föranleda.

Den andra här ofvan antydda utvägen, eller de administrativa besvärsmålens hänvisande till de allmänna domstolarne, hade man redan tidigt uppmärksammat. Kongl. brefvet den 21 maj 1819 uttryckte den åsigt, att den administrativa domsrätten genom rättsfrågors hänvisning till allmänna domstolar, såvidt möjligt, borde försvinna, och genom kongl. förordningen den 17 april 1828 upphäfdes styrelseverkens domsrätt i vissa mål, hvilka hänvisades till behandling vid allmänna domstolarne. Då Kongl. Maj:t genom proposition den 30 oktober 1844 väckte fråga om sådan ändring i regeringsformen, till följd hvaraf antalet ledamöter i högsta domstolen skulle kunna förökas, fästade Kongl. Maj:t Rikets Ständers uppmärksamhet på den fördel samma grundlagsändring skulle medföra deruti, att till högsta domstolen kunde öfverlemnas någon del af de besvärsmål, hvilka afgjordes af Konungen i statsrådet, nemligen sådana, som egentligen utgjorde rättstvister; hvilken proposition dock ej blef af Rikets Ständer bifallen. Det mest vidtomfattande förslaget i denna rigtning var emellertid det af Kongl. Maj:t år 1874 med anledning af Riksdagens nyssnämnda skrifvelse af år 1868 framlagda förslag till »förordning angående förändrade bestämmelser i afseende å behandlingen och fullföljden af vissa mål». I 1868 års skrifvelse hade Riksdagen bland andra icke hit hörande önskningsmål till Kongl. Maj:ts öfvervägande hemställt, huruvida af de mål, hvilka afgjordes af administrativ ortmyndighet och genom besvär kunde fullföljas antingen hos rikets kollegier eller andra förvaltande centrala embetsverk samt vidare hos Kongl. Maj:t i statsrådet eller ock omedelbart hos Kongl. Maj:t, sådana, som kunde till rättsfrågor hänföras, finge öfverlemnas till behandling af allmän domstol, samt sådana, som vore af både judiciel och administrativ natur och hvilka fortfarande ansåges böra af administrativ ortmyndighet i första hand upptagas, likväl finge i sista instansen af Kongl. Maj:t i dess högsta domstol afgöras. Och uti Kongl. Maj:ts författningsförslag bestämdes, att vissa under 14 särskilda moment upptagna kategorier af tvistemål, hvilka tillförene behandlats å administrativ väg, hädanefter skulle hänvisas till de allmänna domstolarne, hvarjemte föreskrefs, att vissa mål, hvilka förut fått hos Kongl. Maj:t i statsrådet fullföljas, hädanefter skulle i sista instansen hänskjutas till högsta domstolen. Förslaget blef i flesta delar af Riks-

dagen bifallet, men det blef dock aldrig af Kongl. Maj:t upphöjdt till lag. Redan förut hade emellertid Kongl. Maj:t beträddt den genom Riksdagens framställning 1868 anvisade väg att från regeringens handläggning skilja sådana mål, hvilka icke genom sin natur med nödvändighet hörde dit, då fattigvårdsärendena år 1871 öfverförts från regeringens handläggning till högsta domstolens; och af de ärenden, som voro upptagna i 1874 års ofvannämnda icke sanktionerade författningsförslag, blefvo sedermera åtskilliga öfverlemnade till allmänna domstolarne.

Till den tredje af de här förut antydda utvägarne för beredande af lättnad i statsrådets arbetsbörda kan hänföras den genom lagen om aktiebolag den 28 juni 1895 införda förändring, att, sedan befattningen med registrering af aktiebolag blifvit uppdragen åt ett särskildt embetsverk, Kongl. Maj:ts stadfästelse af ordning för aktiebolag, som tillförene erfordrats, nu icke vidare skall meddelas.

Den fjärde utvägen, hvarigenom man sökt åstadkomma lindrande af statsrådsledamöternas besvärliga sysslande med allehanda förvaltningsärenden, har varit öfverlåtan till departementschef att sjelf afgöra vissa ringare dylika ärenden. Förslag härom väcktes redan vid 1868 års riksdag genom kongl. proposition, men afstyrktes af konstitutionsutskottet och förföll. År 1885 framlades å nyo i kongl. proposition förslag i samma riktning, men äfven detta förslag afstyrktes af konstitutionsutskottet och afslogs af Riksdagens båda kamrar. Emellertid har motionären i föreliggande motion genom förslag till moment 2 i § 9 regeringsformen jemväl förordnat detta sätt att befria statsrådsledamöterna i allmänhet från befattning med ärenden, som ej kunna hänföras till statsrådets egentliga politiska verksamhet.

Den mångfald af förslag, som sålunda under årens lopp framkommit i syfte antingen att förstärka statsrådets arbetskrafter eller ock att från regeringens handläggning afskilja vissa slag utaf ärenden, synes utskottet tyda derpå, att det statsrådsledamöterna åliggande arbete verkligen är af så betungande art, att en lindring deri med skäl bör ifrågasättas. För att komma i tillfälle att, i den mån utskottets tid medgifvit, lemna ett bidrag till belysande af denna fråga har utskottet låtit, med ledning af de under år 1896 i de särskilda stats-

departementen förda diariier, utarbete nedanstående tablå öfver de under året till departementen *inkomna* mål och ärenden:

Beskaffenhet.	Justitie- departe- mentet.	Utrikes- departe- mentet.	Landt- försvars- departe- mentet.	Sjö- försvars- departe- mentet.	Civil- departe- mentet.	Finans- departe- mentet.	Eckle- siastik- departe- mentet.	Summa.
A) besvärsmål	19	— —	149	17	447	331	207	1170
B) lagstiftnings- frågor	42	— —	12	4	17	17	5	97
C) befordrings- frågor	100	31	488	76	126	111	254	1186
D) dispensfrå- gor ¹⁾	²⁾ 31	— —	⁵⁾ 3217	19	⁸⁾ 102	70	276	3715
E) öfriga ären- den	³⁾ 874	49	⁶⁾ 3393	⁷⁾ 1239	⁹⁾ 1954	^{9,10)} 1570	⁹⁾ 1362	⁹⁾ 10441
Summa	1066	⁴⁾ 80	7259	1355	⁹⁾ 2646	⁹⁾ 2099	⁹⁾ 2104	⁹⁾ 16609

För att rätt bedöma dessa siffror är nödigt att uppmärksamma, förutom bifogade noter, jemväl följande omständigheter.

Besvärsmålen rörde i 43 fall utnämningar, förslag till tjensters återbesättande och dylika frågor, hvilket antal fördelade sig på de olika departementen sålunda:

justitiedepartementet	3
landtförsvarsdepartementet	1
sjöförsvarsdepartementet	—
civildepartementet	7
finansdepartementet	2
ecklesiastikdepartementet	30
Summa	43

¹⁾ Häri inberäknas icke de dispensfrågor, som afgöras i justitiekonselj.

²⁾ Ansökningar om tillstånd för utländing att besitta fast egendom i riket.

³⁾ Här af 267 tryckfrihetsärenden.

⁴⁾ Regeringsärenden med undantag af ministeriella mål; samtliga diarienummer under 1896 i utrikesdepartementet utgjorde 8155.

⁵⁾ Här af 3169 ansökningar af värnpliktige att få ur riket afflytta (enligt särskildt diarium).

⁶⁾ Här af 2633 gratifikationsansökningar.

⁷⁾ Här af 738 gratifikationsansökningar.

⁸⁾ Här af 30 ansökningar om tillstånd för utländing att idka rörelse inom riket.

⁹⁾ Se nedan sid. 20.

¹⁰⁾ Här af 588 gratifikationsansökningar.

De egentliga administrativa besvärsmålenas antal utgjorde alltså under år 1896:

i justitiedepartementet	16,
i landtförvarsdepartementet	148,
i sjöförvarsdepartementet	17,
i civildepartementet	440,
i finansdepartementet	329,
i ecklesiastikdepartementet	177,

Summa 1127.

Då i fråga om rubriken B) — lagstiftningsfrågor — ur diarierna icke kunnat vinnas annan upplysning än om antalet af de under året inkomna framställningar — såsom från annat departement, från Riksdagen, från Konungens befallningshafvande o. s. v. — angående vidtagande af viss lagstiftningsåtgärd, meddelas här nedan för jemförelses skull en tablå, utvisande antalet af de i svensk författningssamling för år 1896 och bihanget dertill intagna, från de särskilda departementen utfärdade författningar:

	Svensk författningssamling.	Bihang till svensk författningssamling.
Justitiedepartementet	22	6
Utrikesdepartementet	2	—
Landtförvarsdepartementet	8	1
Sjöförvarsdepartementet	10	—
Civildepartementet	39	28
Finansdepartementet	42	*) 29
Ecklesiastikdepartementet	17	7
Summa	140	71

Till gruppen C) — befordringsfrågor — hafva räknats alla diarieförda ärenden, som haft afseende på statstjänsters uppehållande, således äfven frågor om tjänstledighet och förordnanden, utom hvad beträffar försvarsdepartementen, der frågor om semester och tjänstledighet med få undantag handläggas i vederbörande kommandoexpeditioner.

*) Deraf tre från kontroll- och justeringsbyrån.

De siffror, som angifvits för gruppen D) »dispensfrågor», hafva, till följd af detta begrepps svårbestämbara omfång, icke kunnat blifva annat än ungefärliga.

Bland »öfriga ärenden» hafva såsom blott ett enda ärende upptagits hvar och ett af de i diarierna icke sällan förekommande »gemensamma diarienummer», under hvilka antecknas likartade, men på olika dagar af året inkommande ärenden. Om dessa ärenden, hvilka för öfrigt ofta äro af sådan beskaffenhet, att de icke föranleda någon som helst regeringsåtgärd, skulle medtagas i beräkningen, komme antalet »öfriga ärenden» att ej obetydligt ökas för de departement, der dylika gemensamma nummer förekomma, nemligen civildepartementet, finansdepartementet och ecklesiastikdepartementet; och skulle i sådant fall först intagna tablå uti nu ifrågavarande delar erhålla följande utseende:

	Civil-departementet.	Finans-departementet.	Ecklesiastik-departementet.
E) öfriga ärenden.....	2224	1671	2660
Summa	2916	2200	3402

Hela antalet under år 1896 till departementen inkomna mål och ärenden skulle härigenom ökas till 18,278, deraf 12,110 »öfriga ärenden».

Slutligen må erinras derom, att till statsdepartementen inkomma, förutom egentliga mål och ärenden, jemväl en stor mängd i lag eller författning påbjudna uppgifter, rapporter och anmälningar, som till ojemförligt största delen icke införas i departementens hufvuddiarier, och hvilka visserligen i allmänhet hafva blott statistisk betydelse, men stundom, såsom föranledande någon Kongl. Maj:ts åtgärd, skulle kunna hänföras till verkliga regeringsärenden.

Då det, vid bedömande af spörsmålet om de administrativa besvärsmålens afskiljande från öfriga regeringsärenden, jemväl kan vara af ett visst intresse att tillse, i hvad mån förhållandet mellan antalet ärenden inom dessa båda grupper på senare tider undergått förändring, får utskottet här nedan meddela en tablå, utvisande antalet inkomna besvärsmål och öfriga ärenden under åren 1866 och 1896; varande siffrorna för år 1866 hemtade ur det särskilda utskotts utlåtande, som af 1868 års Riksdag tillsattes för behandling af då väckt motion om åtgärders vidtagande till besparing i utgifterna för den

civila administrationen samt med förslag till grunder för ett sådant ändamåls vinnande.

	1866.		1896.	
	Diarie-nummer.	Besvär.	Diarie-nummer.	Besvär.
Justitiedepartementet	1,443	13	1,066	19
Utrikesdepartementet	2,648	—	*) 8,155	—
Landtförsvarsdepartementet	1,910	34	7,259	149
Sjöförsvarsdepartementet	444	13	1,355	17
Civildepartementet	1,397	276	2,646	447
Finansdepartementet	1,501	85	2,099	331
Ecklesiastikdepartementet	1,951	207	2,104	207
Summa	11,294	628	24,684	1,170

*) Se först intagna tablå, not 4.

Af ofvanstående framgår, att en ganska betydlig lättnad för statsrådet skulle vinnas, om det befriades från befattningen med de administrativa besvärsmålen, men huru vida denna lättnad lämpligast må åvägabringas genom anlitande af den i nu förevarande motion föreslagna utväg, eller om man dervid hellre borde tillgripa någon af de andra här ofvan antydda, eller möjligen flera af dessa utvägar samtidigt, torde vara synneligen svårt att bedöma. Vid 1884 års riksdag, då i Andra Kammaren motion väckts om skrifvelse till Kongl. Maj:t »angående åtgärder till afhjelpande af rådande olägenhet med afseende på mängden af ärenden, som af Kongl. Maj:t i statsrådet skola behandlas», yttrade det Andra Kammarens tillfälliga utskott, till hvilket motionen hänvisats, efter lemnad redogörelse angående utvägarne, som i motionens syfte funnes att tillgå: »I en fråga, så svårlöst och omfattande som denna, kan utskottet emellertid icke tillägga sig hvarken skyldighet eller befogenhet att mellan föreliggande alternativ söka gifva bestämd ledning åt Riksdagens val. Den grundliga och fullständiga utredning, som måste föreligga, innan ett sådant val göres, kan endast lemnas af

regeringen». En af utskottet gjord hemställan om skrifvelse till Kongl. Maj:t i frågan blef väl af Andra Kammaren, men ej af Riksdagen bifallen.

Konstitutionsutskottet erkänner villigt, att inrättandet af en särskild administrativ öfverdomstol — »regeringsrätt» — för slutlig behandling af vissa administrativa besvärsmål och för afgifvande af förberedande yttranden öfver förslag till ekonomiskt-administrativa författningar, synes erbjuda en god utväg för lättande af statsrådsledamöternas arbetsbörda. Och enligt utskottets mening skulle inrättandet af en sådan domstol, vare sig att denna nyskapades eller kunde åstadkommas genom kammarrättens ombildande, jemväl från andra synpunkter innebära en eftersträfvansvärd reform, för hvars genomförande i Sverige betydelsefulla föredömen under senare tider gifvits i andra stater. Med en dylik anordning skulle nemligen de viktigare och i rättsligt afseende mera invecklade besvärsmålen kunna i högsta instansen pröfvas med det fullständiga iakttagande af rättsprinciper och processuella former, som endast kan af en domstol väntas, och invändningarne emot Konungens ekonomiskt-administrativa lagstiftning skulle försvagas eller kanske upphöra till följd af denna öfverdomstols rätt att granska dylika författningsförslag. Men utskottet hyser emellertid, i likhet med 1884 års ofvannämnda tillfälliga utskott, den åsigten, att Kongl. Maj:t bäst är i tillfälle att pröfva behovet af förändringar med hänsyn till statsrådets arbeten, och att endast Kongl. Maj:t kan åstadkomma den mångsidiga, grundliga och fullständiga utredning, som måste föregå en så omfattande och betydelsefull reform som den föreslagna. Då nu Riksdagen genom skrifvelse af den 11 april 1893 anhållit, att Kongl. Maj:t tacktes efter förnyad pröfning af frågan om inrättandet af ett nytt statsdepartement till Riksdagen afgifva den proposition om ändring af regeringsformen, hvartill denna pröfning kan föranleda, och då den utredning af detta ärende, som kan af Kongl. Maj:t föranstaltas, torde utan vidare framställning från Riksdagens sida erhålla den omfattning, att jemväl de i herr Ljungmans motion framställda förslagen om inrättandet af en administrativ öfverdomstol och om departementschefs befogenhet att på egen hand afgöra förvaltningsärenden blifva föremål för behandling; så anser sig utskottet nu ej böra ingå i närmare pröfning vare sig af dessa motionärens förslag eller af hans öfriga i motionen gjorda framställningar om ändringar i grundlagarne, hvilka alla med de nämnda förslagen ega ett visst samband.

Utskottet får derfor hemställa,

att herr Ljungmans förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd.
Stockholm den 28 april 1897.

På utskottets vägnar:

O. BERGIUS.

Reservationer:

af herr *Ljungman*;

af herrar *Alin, Behm, Berg* och *Säve*, hvilka ansett, att utskottet bort med anledning af motionen föreslå Riksdagen att i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t måtte låta utreda frågan om behovet af en administrativ öfverdomstol och till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda;

af herr *Johnsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hafva följande lydelse:

»Då det hufvudsakliga syftet med motionen är att åstadkomma lättnad i det statsrådet för närvarande åliggande arbete genom inrättande af en särskild embetsmyndighet, »regeringsrätt», åt hvilken skulle uppdragas Konungens rätt att pröfva och afgöra de mål, som jemlikt författningarna få hos Konungen fullföljas genom besvär öfver embetsmyndigheters meddelade beslut, men icke tillkomma högsta domstolens upptagande och ej heller angå tillsättande af tjenster; så får utskottet erinra att, till de åtgärder för beredande af lättnad i statsrådets arbetsbörda, som blifvit vidtagna, kan hänföras den genom lagen om aktiebolag den 28 juni 1895 införda förändring, att, sedan befattningen med registrering af aktiebolag blifvit uppdragen åt ett särskildt embetsverk, Kongl. Maj:ts stadfästelse af ordning för aktiebolag, som tillförene erfordrats, nu icke vidare skall meddelas.

Konstitutionsutskottet hyser den åsigten, att Kongl. Maj:t bäst är

i tillfälle att pröfva behovet af förändringar med hänsyn till statsrådets arbeten, och att endast Kongl. Maj:t kan åstadkomma den mångsidiga och fullständiga utredning, som måste föregå en öfverflyttning af ärenden från Kongl. Maj:t till annan embetsmyndighet. Då Riksdagen genom skrifvelse den 11 april 1893 anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes efter pröfning af frågan om inrättandet af ett nytt statsdepartement till Riksdagen afgifva den proposition om ändring af regeringsformen, hvartill denna pröfning kan föranleda, och då den utredning af detta ärende, som af Kongl. Maj:t kan företagas, otvifvelaktigt utan vidare framställning från Riksdagens sida erhåller den omfattning, att frågan, huruvida de anmärkta olägenheterna kunna afhjelpas genom öfverflyttning af ärenden, i större utsträckning än hvad redan egt rum, till annan embetsmyndighet eller genom ärendenas fördelning mellan de olika statsdepartementen, blifver föremål för behandling; så anser sig utskottet nu ej böra ingå i närmare pröfning af motionärens förslag. Utskottet får därför hemställa,

att herr Ljungmans förevarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd;

af herr *Vahlin* beträffande vissa delar af utskottets motivering.

Herrar *Dahn* och *Gyllensvärd* hafva begärt få här antecknad, att de icke deltagit i förevarande ärendes behandling inom utskottet.

Herr friherre *Barnekow* har anhållit få antecknad, att han ej öfvervarit ärendets slutliga handläggning i utskottet.
